

N:o 59.

Auk. till Riksd. kansli den 18 april 1893, kl. 4 e. m.

Utlåtande, i anledning af Kongl Maj:ts proposition angående disposition af inflytande köpeskilling för kronan tillhörig mark i kvarteren Edelman mindre och Krabaten i Stockholm m. m.

(I. A.)

Under åberopande af bifogadt protokoll öfver finansärenden för den 24 februari innevarande år, har Kongl. Maj:t i en samma dag till Riksdagen aflåten, till statsutskottets förberedande behandling remitterad proposition (n:o 30) föreslagit Riksdagen att medgifva:

att till Stockholms stad måtte på de i stadsfullmäktiges i Stockholm skrifvelse till Kongl. Maj:t den 26 januari 1891 närmare angifna vilkor få för utvidgning af Skeppare-, Kaptens- och Grefgatorna under eganderätt öfverlåtas den i kvarteren Edelman mindre och Krabaten belägna, kronan tillhöriga mark, som i skrifvelsen till dylik upplåtelse ifrågasatts;

att, derest vid auktion, som jemlikt 1875 års Riksdags beslut skulle förrättas för försäljning af de tomter, i hvilka kronans ifrågavarande egendommar blifvit styckade, antagligt anbud å sådan tomt icke erhöles, tomten måtte i den ordning, Kongl. Maj:t pröfvade lämpligt bestämma, under hand föryttras;

att inflytande köpeskillingar för omförmälda tomter måtte inlevereras till statskontoret för att derstädes förvaltas och förräntas såsom en särskild

»fond för anordnande af lokaler för statens embetsverk i hufvudstaden», att af Kongl. Maj:t, efter inhemtande i hvarje fall af Riksdagens medgifvande, för sagda ändamål disponeras; samt

att Riksdagen till utgående från nämnda fond, i den mån medel derstädes blefve tillgängliga, måtte anvisa ett belopp af 73,000 kronor till restaurering utvändigt, i öfverensstämmelse med uppgjorda ritningar och kostnadsförslag, af det s. k. gamla kungshuset.

Till förenämnda statsrådsprotokoll erinrar departementschefen, huru som 1875 års Riksdag med bifall till en af Kongl. Maj:t gjord framställning beslöt, att de Kongl. Maj:t och kronan tillhöriga, af veterinärinstitutet då disponerade tomterna n:is 1 och 3 i qvarteret Edelman mindre samt n:o 1 i qvarteret Krabaten i Stockholm med der befintliga byggnader finge, när institutet blifvit till den för detsamma afsedda nya lokal i qvarteret Vedbäraren och tillgränsande delar af lägenheten Djursborg och Ladugårdsgärdet förflyttadt, på offentlig auktion försäljas samt att behållna köpeskillingen därför skulle till riksgäldskontoret aflemnas.

Sedan anmaldt blifvit, att veterinärinstitutets flyttning till sin nya lokal kunde beräknas vara verkställd till den 1 oktober 1880, hade Kongl. Maj:t den 30 juli samma år anbefalt öfverintendentsembetet att öfvertaga vården och förvaltningen af förstnämnda fastigheter äfvensom att, efter den fördelning af egendomen, som embetet kunde finna lämplig, låta anställa behörigen utlyst auktion till samma egendoms försäljning för kronans räkning och underställa de blifvande köpeanbudena Kongl. Maj:ts pröfning.

Med anledning af väckt fråga om uppförande på de ifrågavarande tomterna af byggnad för ett konst- och industrimuseum hade emellertid Kongl. Maj:t den 22 april 1881 förklaradt, att med försäljningen af kronans berörda fastigheter skulle tills vidare anstå.

Sedan frågan om uppförande på omförmälda plats af ett konst- och industrimuseum förfallit och en af Kongl. Maj:t till Riksdagen år 1887 aflåten framställning, att tomten i qvarteret Edelman mindre skulle få användas till plats för nybyggnad åt nya elementarskolan, blifvit af Riksdagen afslagen, hade Kongl. Maj:t, som fann frågan om de ifrågavarande tomternas försäljning böra inom den närmare framtiden å nyo komma under pröfning, den 13 december 1889 anbefalt öfverintendentsembetet att, såsom en förberedande åtgärd för försäljningen, föranstalta, att tomterna blefve i vederbörlig ordning styckade i särskilda delar till det antal och den utsträckning, som embetet för befordrande af en för kronan möjligast fördelaktig försäljning funne lämpligt, äfvensom att, efter det tomtstyckningen vunnit fastställelse, derom till Kongl. Maj:t inberätta.

Förslag till styckning af nämnda tomter hade ock blifvit af öfver-

intendentsembetet uppgjordt och till Stockholms stads byggnadsnämnd ingifvet. Under ärendets behandling hos denna nämnd hade af kronans ombud framhållits önskvärdheten deraf, att, innan styckningen verkställdes, Skepparegatan, Grefgatan och Kaptensgatan invid dessa tomter, hvilka gator för närvarande hade jemförelsevis oansenlig bredd, blefve utvidgade. Byggnadsnämnden, som delade denna uppfattning, hade hos stadsfullmäktige föreslagit det tillägg till stadsplanen för Östermalm, att nyss omförmälda gator skulle utvidgas, Skepparegatan och Grefgatan till 18 meters bredd hvardera och Kaptensgatan till 15 meters bredd. För detta ändamål skulle följande områden utläggas till gator: till Grefgatan den del af tomten n:is 1 och 3 i kvarteret Edelman mindre, som å den till handlingarna hörande karta finnes betecknad med bokstäfverna b, c, d, e, f, g, s, r, q, p, o och b, med en areal af 570,7 kvadratmeter, samt till Kaptens- och Skepparegatorna den del, som å samma karta är utmärkt med bokstäfverna z, a¹, b¹, c¹, d¹, e¹, m¹, n¹, o¹, p¹, q¹, r¹ och z, i areal innehållande 828 kvadratmeter. De till gatorna afgående delar af ifrågasatta tomter skulle alltså utgöra tillhopa 1,398,7 kvadratmeter.

I skrifvelse till Kongl. Maj:t den 26 januari 1891 hade stadsfullmäktige i Stockholm förmålt, att, då de föreslagna tilläggen till stadsplanen hufvudsakligen skulle komma egaren till de af regleringen berörda tomter till godo genom rätt till uppförande af högre byggnader, stadsfullmäktige funnit sig endast under det vilkor kunna besluta regleringen, att, i likhet med hvad som skett vid de gatutvidgningar, som inginge i det redan träffade aftalet om gator öfver fotgardesregementenas förra tomter, och stadsfullmäktige fordrat i afseende å det ifrågasatta aftalet angående hästgardets kasernområde, gatumarken öfverlemnades till staden utan ersättning, fri från byggnader och i planeradt skick samt de nya gatudelarne belades med tuktad sten utan någon kostnad för staden, när vidliggande delar blefve så belagda; och på grund häraf hade stadsfullmäktige beslutat: att, under vilkor att den för nedan nämnda gatutvidgningar behöfliga mark utan ersättning, fri från byggnader och i planeradt skick med eganderätt till staden öfverlättes samt att kronan förbunde sig och blifvande egare till vidliggande tomter att, när gatan på hela bredden framför tomterna belades med tuktad sten, ersätta kostnaden derför å den vidgade delen, de tillägg gjordes till stadsplanen, att, på sätt den vid handlingarna fogade karta visade,

Grefgatan vidgades på östra sidan till 18 meters bredd mellan Strandvägen och Riddaregatan;

Skepparegatan vidgades på östra sidan till 18 meters bredd mellan Strandvägen och Kaptensgatan; samt

Kaptensgatan vidgades på södra sidan till 15 meters bredd mellan Grefgatan och Skepparegatan;

och understälde stadsfullmäktige Kongl. Maj:ts fastställelse detta sitt beslut med dervid fästade vilkor.

Öfver denna framställning, hvilken af öfverståthållareembetet förordats till bifall, hade på kongl. befallning utlåtande afgifvits af öfverintendents-embetet, som dervid anført, att embetet ansåge det af stadsfullmäktige beslutade tillägget i stadsplanen, oakadt de skäligen betungande vilkor, som stadsfullmäktige för dess genomförande för sin del uppstält, vara till fördel ej mindre för Kongl. Maj:t och kronan vid en blifvande försäljning af de styckade tomterna än äfven för staden, hvarför embetet funne sig böra tillstyrka bifall till den gjorda framställningen.

De å veterinärinstitutets förra tomter befintliga lägenheter hade efter institutets förflyttning derifrån varit för kronans räkning uthyrda; och tilländaginge senast derom upprättade hyreskontrakt den 1 oktober 1893. Jemlikt kongl. brefvet den 10 april 1885 inlemnades de inflytande hyrorna till statskontoret för att der under titel extra uppbörd redovisas.

Sedan större delen af de tomter, i hvilka fotgardesregementenas förra kasernområde uppdelats, numera blifvit försålda, ansåge departementschefen tiden vara inne, att den af flera orsaker hittills fördröjda försäljningen af de nu ifrågasatt närbelägna tomterna komme till stånd. Då det icke kunde vara tvifvel underkastadt, att den ifrågasatta ändringen i stadsplanen för Östermalm, åsyftande utvidgning af de tomterna angränsande gatorna, hvarmed följde rätt att bebygga sagda tomter med höga hus, skulle i väsentlig mån bidra till stegring af tomternas saluvärde, borde beslut om försäljningen icke meddelas, innan det af stadsfullmäktige Kongl. Maj:ts pröfning underställda tillägget till stadsplanen vunnit fastställelse. Såsom redan blifvit nämndt, hade emellertid stadsfullmäktige för sitt bifall till den ifrågasatt gaturegleringen uppstält, bland annat, det vilkor, att den för gatuutvidgningen behöfliga mark utan ersättning med eganderätt till staden öfverlätas. Som för uppfyllande från kronans sida af detta vilkor, hvilket öfverensstämde med hvad vid andra liknande tillfällen med stadsfullmäktige afslutats, erfordrades Riksdagens bifall till den ifrågasatt markupplåtelsen, ansåge sig departementschefen, efter samråd med chefen för civildepartementet, böra hemställa, att Kongl. Maj:t ville till Riksdagen aflåta proposition i ämnet.

Såsom förut erinrats, hade 1875 års Riksdag medgifvit, att kronans ifrågavarande tomter i kvarteren Edelman mindre och Krabaten finge å offentlig auktion försäljas; och ehuru detta sätt att i större skala å auktion utbjuda tomter i stad vore skäligen opröfvadt, vore, enligt departementschefens mening, icke omöjligt, att ett försök med nämnda försäljningssätt kunde lemna ett gynsam resultat; men det måste dock förutsättas, att vid förrättad auktion antagligt anbud å en eller flera tomter icke erhöles; och för sådant fall syntes utväg böra beredas att under hand försälja sådan tomt.

Enligt 1875 års Riksdags omförmälda beslut vore, på sätt departementschefen anført, vidare bestämdt, att behållna köpeskillingen för veterinärinstitutets förra tomter skulle aflemnas till riksgäldskontoret och sålunda användas till afbetalning å statsskulden. Omständigheter förekomme likväl, som enligt departementschefens tanke gjorde det önskligt, att frågan om användningen af köpeskillingen för sagda tomter komme under förnyad ompröfning.

Då det ur flera synpunkter befunes ändamålsenligt, att staten förytttrade sina smärre jordbruksdomäner, väcktes fråga, att de för dessa inflytande köpeskillingarne skulle användas till afbetalning å rikets gäld. Frågan härom förföll emellertid, och den åsigt gjorde sig gällande, att domänföryttringen borde innebära ett utbyte af sådan fast egendom, som mindre lämpade sig för staten, mot annan, hvars förvärfvande skulle bereda det allmänna större gagn. I öfverensstämmelse härmed användes köpeskillingarne för försålda smärre jordbruksdomäner till inköp af skogbärande eller till skogsbörd lämplig mark.

Frågan om användandet af köpeskillingen för veterinärtomterna syntes erbjuda icke få jemförelsepunkter med den nyss antydda om sättet för användningen af köpeskillingarne för de smärre kronoegendomarne.

De många embetsverk och andra offentliga institutioner, som vore förlagda i hufvudstaden, den centrala administrationens säte, kräfde naturligen för sitt inrymmande ett högst betydligt antal olika lokaler. I mån som med det växande invånareantalet i landet och den af förbättrade kommunikationsförhållanden beroende ökade lifligheten i handel och näringar antalet ärenden i en del äldre embetsverk tillvuxit och föranledt dessas utvidgande samt utvecklingen af vissa äldre administrationsgrenar eller tillkomsten af nya dylika föranledt uppkomsten af nya centrala verk, hade behovet af embetslokaler stegrats. Detta behof vore för närvarande

betydligt större än tillgången på lokaler i staten tillhöriga byggnader och hade till den öfverskjutande delen måst fyllas genom förhyrande af lägenheter i enskilda hus. Sålunda vore följande embetsverk för närvarande inrymda i förhyrda lokaler, för hvilka nedannämnda hyresbelopp erlades:

Justitiekanslersembetet	2,250	kronor
Justitiedepartementets statistiska afdelning	1,000	»
Fångvårdsstyrelsen	6,800	»
Lotsstyrelsen	7,000	»
Lotskontoret	3,000	»
Kommerskollegium	9,000	»
Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen	4,200	»
Finansdepartementets kontroll- och justeringsbyrå	3,150	»
samt för magasin till förvaring af kontrollapparater	900	»
Kontrollen öfver försäkringsanstalter	350	»
Patentbyrån	4,000	»
Landtbruksstyrelsen	2,300	»

Summa 43,950 kronor.

Om än förhyrandet af detta betydliga antal tillfälliga embetslokaler varit af omständigheternas tvång oafvisligen påkalladt, kunde det svårigen bestridas, att, då behovet af nämnda lokaler icke vore tillfälligt, utan säkerligen komme att visa sig stadigvarande, så väl ekonomiska som andra skäl påkallade, att staten för fyllande af detta behof beredde sig tillgång till egna lokaler. Detta förhållande hade ock behjertats af Riksdagen, då Riksdagen, i sammanhang med beslut om uppförande af nytt riksdags- och nytt riksbankshus å Helgeandsholmen, enligt skrifvelse af den 11 maj 1888 medgifvit, att Riksdagens och riksgäldskontorets nuvarande hus skulle efter Riksdagens och riksgäldskontorets afflyttning från desamma få disponeras för inrymmande deri af sådana statens embetsverk, hvilka saknade egen lokal. Härigenom blefve visserligen det förut omförmälda behovet af embetslokaler till väsentlig del fylldt, men antagligen kunde dock icke alla de embetsverk, som för närvarande saknade egen lokal, inrymmas i nämnda två hus, hvarjemte äfven borde beaktas, att lokalerna för åtskilliga embetsverk, som hade egen sådan, numera vore allt för tränga och ovilkorligen kräfde att utvidgas. Efter all anledning måste därför staten vara betänkt på att ytterligare anskaffa egna embetslägenheter. Så väl härför som för den förändrade inredning af Riksdagens och riksgäldskontorets hus, som blefve nödvändig för deras apterande till lokaler för statens embetsverk, måste nödiga medel beredas. Visserligen skulle detta kunna

ske i vanlig anslagsväg, men den nu föreliggande frågan om disposition af veterinärinstitutets förra tomter gäfvé en osökt anledning att fästa Kongl. Maj:ts uppmärksamhet på en annan utväg, hvilken syntes lämpligen kunna anlitas för fyllande af åtminstone en del af det antydda behofvet.

På sätt redan erinrats, föreläge i fråga om nämnda tomters disposition ett beslut af 1875 års Riksdag, enligt hvilket samma tomter skulle försäljas och köpeskillingen inlevereras till riksgäldskontoret, det vill säga användas till afbetalning å statsskulden. Utan att förneka nyttan af en sådan användning af köpeskillingen, ville departementschefen likväl betona, att de ifrågavarande, ännu i kronans ego befintliga tomterna varit afsedda att inrymma en af statens offentliga institutioner, som numera erhållit annan lokal. Då, såsom förut framhållits, ett betydligt missförhållande egde rum mellan antalet i kronans ego befintliga, till lokaler för statens embetsverk och institutioner disponibla fastigheter och behofvet af dylika lokaler, framstälde sig sjelfmant frågan, huruvida vid sådant förhållande skäl förefunnes att för ett annat, om än i och för sig nyttigt statsändamål disponera kronans ifrågavarande fastighet eller om icke fast mera, sedan denna fastighet numera blifvit obehöflig för den institution, som derstädes varit inrymd, och på grund af sitt läge mindre väl lämpade sig att användas för beredande af lokaler åt andra statens embetsverk eller inrättningar, öfvervägande skäl talade därför, att det kapital, som frigjordes genom fastighetens realiserande, disponerades för anordnande af lokaler åt sådana statens verk och inrättningar, som för närvarande saknade egna sådana. Då den senare frågan syntes böra jakande besvaras, ville departementschefen underställa Kongl. Maj:ts pröfning ett i öfverensstämmelse härmed affattadt, från 1875 års beslut afvikande förslag i ämnet.

Dessförinnan ansåge sig departementschefen emellertid böra fästa Kongl. Maj:ts uppmärksamhet derpå, att redan 1888 års Riksdags beslut om ett framtida öfverlåtande af Riksdagens och riksgäldskontorets hus till lokaler för embetsverk påkallade en utredning om det lämpligaste sättet för de nämnda fastigheternas användande i antydda hänseende. Andra anledningar till verkställande af utredningar i fråga om anskaffande af nya embetslokaler skulle inom kort tillkomma. Sålunda hade Stockholms stadsfullmäktige den 20 juni nästlidet år tillsatt en komité med uppdrag att utreda frågan angående de nödiga byggnaderna för anskaffande af nya lokaler för Stockholms magistrat och rådstufvurätt, öfverståthållareembetets kansli och afdelningar för uppbörds- och polisärenden jemte nytt häkte för rådstufvurättens och polisens behof samt för stadsfullmäktiges sammanträden och de till kommunalförvaltningen hö-

rande expeditioner. Kändt vore äfven, att komiténs uppmärksamhet fäst sig vid de tomter, som för närvarande upptoges af kanslihuset, öfverståthållareembetets hus och rådhuset, såsom en synnerligen lämplig plats för den ifrågasatta byggnaden. I sådant fall skulle staden genom köp eller byte af staten förvärfva förstnämnda hus med tillhörande tomt, och det blefve en fråga att bereda nya lokaler för de i samma hus inrymda olika afdelningarna af Kongl. Maj:ts kansli, en åtgärd, som med de nuvarande lokalernas i många afseenden bristfälliga beskaffenhet i och för sig vore i hög grad af behofvet påkallad och säkerligen i hvarje fall icke kunde länge undanskjutas. För att erhålla sakkunniga personers yttrande rörande kanslihusets beskaffenhet hade departementschefen jemlikt Kongl. Maj:ts honom lemnade bemyndigande uppdragit åt intendenten vid öfverintendentsembetet, professoren F. G. A. Dahl, brandchefen i Stockholm, kommandörkaptenen B. Hollsten, stadsarkitekten L. Hedin och byggmästaren A. G. Sällström att verkställa besigtning å sagda hus för utrönande, ej mindre huruvida sjelfva byggnaden befunne sig i det skick, att dess framtida bestånd kunde anses tryggadt, än äfven huruvida byggnaden erbjöde erforderlig trygghet mot eldfara för de viktiga och delvis oersättliga handlingar, som der förvarades. Resultatet af den på grund häraf verkställda besigtningen innefattades i en af besigtningmännen den 9 innevarande månad aflåten skrifvelse, som finnes bilagd statsrådsprotokollet. Af denna skrifvelse framginge, att besigtningmännen vid byggnaden anmärkt väsentliga brister ur synpunkten af så väl hållfasthet som trygghet mot eldfara, dervid besigtningmännen tillika anmärkt, att de brister, som ur den förra synpunkten vidlådde byggnaden, kunde, om ock med stor kostnad, betydligt minskas, hvaremot bristerna ur eldfarlighetssynpunkt af anfördt skäl icke kunde afhjelpas och ej ens minskas.

De ur nyss anförda synpunkter förefintliga bristerna vid kanslihuset vore emellertid långt ifrån de enda. Utrymmet inom de särskilda embetslokalerna vore nemligen så trångt, att deraf verkligt men uppstode för det arbete, som der skulle utföras. Flere departementsbyråer förfogade hvar för sig endast öfver ett rum — i åtskilliga fall af ytterst obetydliga dimensioner — i hvilket rum så väl byråchefen som den kanslisekreterare och den amanuens, som på byrån indelats, hade sina platser. Då vederbörande byråchefer ofta mottoge besök i tjensteärenden, vore det gifvet, att en dylik anordning skulle medföra icke ringa olägenheter. Utrymmet i huset vore dessutom så strängt tillvarataget, att, då, såsom stundom hände, för beredande af någon särskild fråga tillfälliga biträden eller sakkunniga personer tillkallades, hvarje möjlighet att bereda dem arbetsplats inom vederbörande departements lokal vore utesluten. Den för förvaring

af statsrådsprotokoll och handlingar i afgjorda ärenden tillmätta plats vore så knapp, att nämnda dokumenter tidigare, än eljest kunde vara önskligt, måste aflemnas till riksarkivet, hvartill komme, att, såsom af nyss omförmälda besigtningmäns utlåtande äfven framginge, de skåp, i hvilka de ifrågavarande till stor del oersättliga handlingarna nu förvarades, flerstädes måst placeras så nära intill eldstäderna, att eldfara deraf lätteligen kunde uppstå. Hvad förintandet af sagda handlingar skulle innebära, behöfde icke närmare utvecklas. Förlusten af de senaste årens statsrådsprotokoll, registratur, koncept till utgående kongl. bref och resolutioner, ineliggande handlingar m. m. skulle medföra ett verkligt hämmande af regeringsmaskineriet, skadan för en framtida historisk forskning oberäknad. För egen del kände departementschefen sig pligtig att i sin mån söka bidra till förebyggandet af en dylik eventualitet.

Det kunde, enligt departementschefens mening, på grund af nu anförda förhållanden icke gerna vara annat än en tidsfråga — och det en sådan, som inom en nära liggande framtid måste kräva sin lösning — när ny lokal för Kongl. Maj:ts kansli måste beredas. För tillfället saknade departementschefen anledning att närmare inlåta sig på de olika utvägar, som i detta afseende kunde ifrågakomma, och anmärkte endast, att värdet af den statens tillgång, som låge i det nuvarande kanslihuset med tillhörande tomt, icke vore ringa, vare sig nu detta värde genom försäljning eller byte realiserades, eller tomten genom ombyggnad af det nuvarande kanslihuset fortfarande disponerades för sitt nuvarande ändamål. Oberäknadt det centrala läget, vore nemligen tomtens utsträckning icke oansenlig, ehuru för närvarande icke till fullo tillgodogjord, då tomtens norra del endast upptoges af en lägre byggnad.

Med hänsyn till hvad sålunda yttrats borde det emellertid få medgifvas, att tillräckliga anledningar förelåge att i god tid och i ett sammanhang taga i öfvervägande, huru disponibla byggnader och tillgängliga penningemedel kunde på lämpligaste sätt användas för beredande af de embetslokaler, hvilkas behöflighet af det förut anförda framginge. Departementschefens afsigt vore ock att inom kort hos Kongl. Maj:t göra framställning om verkställande af den i detta afseende erforderliga utredning, dervid tillfälle borde beredas till nödiga meddelanden med förut omförmälda, af Stockholms stadsfullmäktige för åtskilliga byggnadsfrågors behandling tillsatta komité.

Icke ringa tid måste emellertid — särskildt på grund deraf, att Riksdagens och riksgäldskontorets hus ännu icke på några år blefve för den förändrade användningen disponibla — komma att förflyta, innan den plan, som i antydda hänseendet kunde varda utarbetad, i någon

större utsträckning komme till utförande. Det kunde därför antagas, att de inflytande köpeskillingarne för veterinärtomterna, hvilka tomter under den närmaste framtiden skulle utbjudas till försäljning, till större delen icke omedelbart kunde finna den för dem afsedda användningen. Departementschefen hade därför tänkt sig, att samma köpeskillingar, i mån som de inflöte, borde inlevereras till statskontoret för att derstädes såsom en särskild »fond för anordnande af lokaler för statens embetsverk i hufvudstaden» förvaltas och förräntas. Hvarje uppkommande fråga om disposition af medel ur denna fond för det med fonden afsedda ändamålet skulle naturligtvis underställas Riksdagens pröfning och godkännande.

För bedömande af storleken af de medel, som genom veterinärtomternas försäljning komme att tillföras nämnda fond, ville departementschefen nämna, att, efter ett beräknadt medelpris af omkring 8 kronor per kvadratfot, hvilket af sakkunnige ansetts med säkerhet kunna erhållas, köpeskillingen i sin helhet skulle komma att uppgå till omkring 980,000 kronor.

Ehuru, såsom nämndt, den ifrågasatta fonden antagligen icke under den närmaste framtiden skulle i större utsträckning komma till användning för det afsedda ändamålet, ansåge departementschefen dock en anvisning redan nu böra göras å densamma.

Med erinran att den andel af det under riksstatens sjunde hufvudtitel med 200,000 kronor uppförda reservationsanslaget till byggnader och reparationer, som utan åsidosättande af kronans i landsorterna befintliga byggnader lämpligen kunde tagas i anspråk för underhållet af kronans hus i hufvudstaden, eller omkring 100,000 kronor årligen, visat sig dittills ej lemna tillgång till andra arbeten än de nödvändigaste invändiga, orsakade af förändringar inom embetsverk, ombyten af boställshafvare eller tidens kraf, hade öfverintendentsembetet i skrifvelse den 24 september 1889 hemställt, att Kongl. Maj:t måtte hos Riksdagen göra framställning om anvisande af medel till förbättringar utvändigt af omförmälda hus, dertill enligt upprättadt kostnadsförslag skulle erfordras ett belopp af sammanlagdt 205,350 kronor, med hvilket belopp hufvudsakligen afsåges att försätta vissa uppräknade hus i sådant skick, att de åtminstone ej framstode såsom i ögonen fallande vanprydliga i jemförelse med enskilda verks eller personers angränsande egendomar, hvarförutom beträffande det s. k. gamla kungshuset å Riddarholmen föreslogs, att detta, hvars histo-

riska betydelse, form och läge mera än de öfriga husen gjorde det förtjent af uppmärksamhet, borde undergå en restaurering i arkitektoniskt hänseende, därför enligt upprättade ritningar och kostnadsberäkningar skulle af nyssnämnda kostnadssumma åtgå ett belopp af 73,000 kronor.

Då departementschefen den 11 januari 1890 inför Kongl. Maj:t anmälde öfverintendentsembetets berörda framställning, hade departementschefen, som i öfrigt biträdde sagda framställning, anført, att han, beträffande den ifrågasatta restaureringen af gamla kungshuset, visserligen erkände det tilltalande i tanken att åt denna byggnad gifva ett skick, som motsvarade dess läge och historiska betydelse — och detta så mycket mera, som, enligt hvad de af öfverintendentsembetet insända ritningar utvisade, ett anslående resultat i detta afseende skulle kunna vinnas för en jemförelsevis mindre betydande kostnad — men likväl ansett staten icke böra samtidigt belastas med kostnaden så väl för detta som för de öfriga föreslagna arbetena och vid sådant förhållande funnit förstnämnda arbete, såsom mindre oundgängligt, för det dåvarande böra vika för de senare. I öfverensstämmelse med den af departementschefen sålunda uttalade uppfattning äskade Kongl. Maj:t af Riksdagen det af öfverintendentsembetet förordade anslagsbeloppet med afdrag af den för restaurering af gamla kungshuset uppförda summan, 73,000 kronor, men med tillägg af 15,000 kronor för inläggande af brandbotten i generalstabens hus, eller sammanlagdt 147,350 kronor. Denna Kongl. Maj:ts framställning bifölls af Riksdagen på det sätt, att Riksdagen *dels* till reparations- och förändringsåtgärder utvändigt å vissa kronans hus i Stockholm, *dels ock* till bestridande af kostnaden för inläggande af en brandbotten och deraf föranledda arbeten i det åt generalstaben upplåtna hus beviljade ett extra anslag af 100,000 kronor att utgå under två år med hälften hvarterdera året 1891 och 1892.

Enligt hvad öfverintendentsembetet i skrifvelse den 25 sistlidne oktober anmält, hade af de kronans hus i hufvudstaden, som enligt embetets nyssnämnda, år 1889 gjorda framställning voro afsedda att för det då begärda extra anslaget till sitt yttre iståndsättas, under de följande årens lopp för medel från *dels* det ordinarie reservationsanslaget till byggnader och reparationer, *dels* det af Riksdagen för omförmälda ändamål beviljade extra statsanslaget åtskilliga i större eller mindre omfattning undergått en välbehöflig restaurering, medan, enligt hvad öfverintendentsembetet inhemtat, vederbörande myndigheter hade för afsigt att till Kongl. Maj:t ingå med framställningar om beredande af särskilda anslag för vissa andra byggnaders mer eller mindre fullständiga om- eller tillbyggnad, så att bland dem, som af öfverintendentsembetet blifvit hos Kongl. Maj:t före-

slagna att till sitt yttre restaureras, endast återstode gamla kungshuset och kammarrättens hus.

Öfverintendentsembetet hade vidare anfört, att de af embetet i dess skrifvelse den 24 september 1889 åberopade förhållanden i fråga om otillräckligheten af de för embetet till underhåll af kronans hus i Stockholm tillgängliga medel fortfarande i oförminskad grad egde giltighet och att sålunda det till embetets disposition ställda anslaget till byggnader och reparationer, lika litet för framtiden som hittills, skulle komma att lemna tillgång till utförande af reparationsarbeten af den omfattande beskaffenhet, som sistberörda båda hus tarfvade. Till stöd för denna åsigt hade embetet erinrat, att, enligt det af Kongl. Maj:t senast fastställda generalförslag, kostnaden för påsynade arbeten å kronans hus, hvartill ifrågavarande anslag ej lemnade tillgång, uppgått till ej mindre än 33,693 kronor. Å andra sidan kunde embetet icke fråntråda sin förut uttalade åsigt, att gamla kungshuset med hänsyn till dess så väl historiska vikt som arkitektoniska värde och särdeles framstående läge kräfde en yttre restaurering, värdig sagda företräden, och hade därför trott sig böra hos Kongl. Maj:t förnya sin förut gjorda, men då endast med hänsyn dertill, att samtidigt begärdes ett icke obetydligt anslag till reparationsåtgärder, som af Kongl. Maj:t pröfvades vara af oundgängligare art, icke understödda framställning om beredande af medel till ifrågavarande byggnads restaurering jemväl i arkitektoniskt hänseende.

På grund af hvad öfverintendentsembetet sålunda anfört och då, hvad anginge kammarrättens hus, detta såsom närbeläget så väl kungshuset som det redan restaurerade marinförvaltningens hus måste, enligt embetets förmenande, anses vara i behof af en dess berörda läge motsvarande, mera genomgripande reparation, hade embetet, med öfverlemnande af genom embetets försorg upprättade nya ritningar med tillhörande beskrifningar och kostnadsförslag till yttre restaurering af nämnda två byggnader, hemställt, det täcktes Kongl. Maj:t till Riksdagen aflåta proposition om anvisande af ett extra anslag å 85,000 kronor för restaurering utvändigt i öfverensstämmelse med de af embetet uppgjorda ritnings- och kostnadsförslag af det s. k. gamla kungshuset och kammarrättens hus här i staden.

De af embetet insända ritningarna till restaurering af gamla kungshuset skilde sig i vissa mindre betydande afseenden från de förut uppgjorda, men den beräknade kostnadssumman vore densamma enligt de båda föreslagen eller 73,000 kronor. Hvad kammarrättens hus beträffade, vore deremot den nu föreslagna restaureringen afsedd att varda något mera omfattande än enligt 1889 års förslag, till följd hvaraf ock kost-

naden beräknats till 12,000 kronor mot 6,250 kronor enligt det förut uppgjorda förslaget.

Tvifvelsutän vore båda de ifrågavarande byggnaderna till sitt yttre i det bristfälliga skick, att de högeligen tarfvade en genomgripande reparation. Såsom af det förut anförda framginge, innefattade emellertid den beträffande gamla kungshuset ifrågasatta åtgärden något mer än en sådan reparation, nemligen en restaurering i arkitektoniskt hänseende. De ofvan meddelade uppgifterna rörande de å anslaget till byggnader och reparationer disponibla tillgångar ådagalade tillfyllest, att det icke kunde blifva tal om att från detta anslag bereda medel till den ifrågasatta restaureringen af sistnämnda byggnad. Hvad deremot beträffade det föreslagna reparationsarbetet å kammarrättens hus, skulle, särskildt derest någon inskränkning egde rum i det arkitektoniska element, som inginge äfven i detta reparationsarbete, utväg icke komma att saknas att för detta arbete efter hand bereda utrymme å byggnadsanslaget.

Om departementschefen således ansåge särskild åtgärd icke för närvarande böra vidtagas för åvägbringande af sistnämnda arbete, anslöte sig departementschefen deremot till öfverintendentsembetets uppfattning om önskvärdheten deraf, att restaureringen af gamla kungshuset nu möjliggjordes genom anvisande för ändamålet af särskilda medel. Bristfälligheterna å husets yttre vore så betydliga, att å deras botande i hvarje fall måste inom den närmaste framtiden nedläggas icke ringa kostnad. Då så vore, syntes det erbjudna tillfället icke böra försummas att i sammanhang med dessa oundvikliga arbeten få den historiskt betydelsefulla byggnaden för en jemförelsevis mindre betydande kostnad försatt i ett skick, som åter framhäfde dess arkitektoniska värde och komme att göra densamma till en prydnad för hufvudstaden.

Förut hade tillstyrkts, att den blifvande köpeskillingen för veterinärinstitutets förra tomter måtte afsättas till en fond för anordnande af lokaler för statens embetsverk i hufvudstaden, och om denna hemställan vunne afseende, syntes det öfverensstämma med det åsyftade ändamålet med denna fond, att den erforderliga kostnaden, 73,000 kronor, för restaurering af den ifrågavarande byggnaden, deruti Svea hofrätt, kammarkollegium och statskontoret vore inrymda, å nämnda fond anvisades, hvarför departementschefen hemställde, att Kongl. Maj:t täcktes derom afgifva förslag till Riksdagen.

Af hvad departementschefen sålunda anført framgår uppenbart, att behovet af nya och utvidgade lokaler för de centrala embetsverken är så oafvisligt, att inom en ej aflägsen framtid medel för detta behofs fyllande måste anvisas; och då nu tillfälle yppar sig att utan budgetens be-

tungande småningom bereda tillgångar till de förestående utgifternas bestridande, synes detta tillfälle icke böra lemnas obegagnadt, helst ett afsättande af medel, som inflyta vid försäljning af kronans för statsändamål obehöfliga fasta egendom i hufvudstaden, för förvärfvande och anordnande af andra för det allmänna erforderliga fastigheter derstädes, på sätt departementschefen erinrat, står i nära öfverensstämmelse med Riksdagens beslut att använda köpeskillingarne för försålda kronoegendomar till inköp af skogsmark. Hvad Kongl. Maj:t i detta hänseende föreslagit har utskottet alltså ansett sig böra förorda, liksom utskottet icke haft något att anmärka mot Kongl. Maj:ts förslag om upplåtelse till Stockholms stad af den mark, som erfordras för utvidgning af gatorna intill de kronans tomter, som nu äro afsedda att försäljas.

Kongl. Maj:ts hemställan om att medel redan nu måtte anvisas å den blifvande fonden för att användas till restaurering af det s. k. gamla kungshuset, har utskottet deremot icke funnit sig böra biträda. Utan att ingå i pröfning af frågan om berörda byggnads restaurering, har utskottet nemligen ansett oegentligt, att utgifter anvisas från den föreslagna fonden, innan medel hunnit inflyta till densamma; och ej heller torde böra förbises, att de nuvarande konjunkturerna för byggnadsföretag i hufvudstaden gifva anledning till det antagande, att den nu ifrågasatta försäljningen icke under de närmaste åren kan vinna någon större utsträckning.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt hemställer utskottet,

1:o att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts förslag i denna del, må medgifva,

att till Stockholms stad må på de i stadsfullmäktiges i Stockholm skrifvelse den 26 januari 1891 närmare angifna vilkor få för utvidgning af Skeppare-, Kaptens- och Grefgatorna under eganderätt öfverlätas den i kvarteren Edelman mindre och Krabaten belägna, kronan tillhöriga mark, som i skrifvelsen till dylik upplåtelse ifrågasättes;

att, derest vid auktion, som jemlikt 1875 års Riksdags beslut förrättas för försäljning af de tomter, i hvilka kronans ifrågavarande egendommar blifvit styckade, antagligt anbud å sådan tomt icke erhålles, tomten må i den ordning, Kongl. Maj:t pröfvar lämpligt bestämma, under hand föryttras; och

att inflytande köpeskillingar för omförmälda tomter må inlevereras till statskontoret för att derstädes för-

valtas och förräntas såsom en särskild »fond för anordnande af lokaler för statens embetsverk i hufvudstaden», att af Kongl. Maj:t, efter inhemtande i hvarje fall af Riksdagens medgifvande, för sagda ändamål disponeras; samt

2:o att Kongl. Maj:ts förslag om att till utgående från nämnda fond, i den mån medel derstädes varda tillgängliga, må anvisas ett belopp af 73,000 kronor till restaurering utvändigt, i öfverensstämmelse med uppgjorda ritningar och kostnadsförslag, af det s. k. gamla kungshuset, för närvarande icke må af Riksdagen bifallas.

Stockholm den 18 april 1893.

På statsutskottets vägnar:

GUSTAF SPARRE.

Reservation:

af herr *P. Andersson*.
